

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הכשרת תקרה העשויה מנסרים לסוכה

(ט"ו א') **משנה:** תקרה (של נסרים) שאין עליה מעזיבה (שכבת טיט):

רבי יהודה אומר (בית שמאי ובית הלל נחלקו בדבר): בית שמאי אומרים: מפקפק ונוטל אחת מבינתים. ובית הלל אומרים: מפקפק או נוטל אחת מבינתים.

רבי מאיר אומר: נוטל אחת מבינתים ואינו מפקפק (שאיין פקפוק מועיל לו).

בשלמא בית הלל, טעמייהו משום תעשה ולא מן העשוי. אי מפקפק עביד ליה מעשה, אי נוטל אחת מבינתים עבד בה מעשה.

אלא בית שמאי מאי טעמייהו? אי משום תעשה ולא מן העשוי, בחדא סגי! אי משום גזרת תקרה, בנוטל אחת מבינתים סגי!

לעולם משום גזרת תקרה, והכי קאמרי: אף על פי שמפקפק, אי נוטל אחת מבינתים, אין; אי לא, לא.¹

והא איפליגו בה חדא זימנא! **דתנן:** מסככין בנסרים, דברי רבי יהודה, ור"מ אוסר.

(4) אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: רישא בנסרים משופים עסקין, ומשום גזירת כלים נגעו בה.²

(2) ולרב יהודה אמר רב³ לא גזרינן נסרים משופים אטו כלים, ועל כרחך רישא פליגי בגזירת תקרה (כשאין בנסרים ארבעה), וסיפא פליגי בגזירת תקרה (כשיש בהם ארבעה).

(3) לשמואל (שאמר ביש בהם ארבעה לדברי הכל פסולה, כאן) בביטולי תקרה קא מיפלגי. מר סבר בטלה בהכי (גזירת תקרה), ומר סבר בהכי לא בטלה.⁴

שיטות הראשונים

תקרה שאין עליה מעזיבה: קיימא לן כשמואל, ופליגי בביטולי תקרה. **רש"י, תוספות, ורא"ש,** מפרשים המשנה בתקרה שיש בה ד' טפחים, שכך היא סתם תקרה של בית. וגזירת תקרה עליה מדובר כאן, היא אותה גזירה שבמשנה קודמת, ובה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה. **והרמב"ן וריטב"א** מפרשים המשנה בתקרה שאין בה ד' טפחים. ובה נחלקו בביטולי תקרה. אבל בנסרים של ד' טפחים, לא מהני ביטולי תקרה. וזוהי דעת **הרמב"ם. והשו"ע** סתם **כרש"י**, ובשם יש אומרים

¹ רבי מאיר סובר, לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה. גמרא.

² רישא לאו משום גזרת תקרה איפלו, אלא בנסרים שאין בני ארבעה אבל משופין הן, וחלקים, וראויין לתשמיש, ומשום גזרת כלים נגעו בה לפסול אליבא דרבי מאיר. אע"ג דפשוטי כלי עץ נינהו ולא מקבלים טומאה, גזר בהו אטו כלים המקבלים טומאה. רש"י.

³ דאמר: סככה בחיצין זכרים כשרה, בנקבות פסולה, ולא גזר זכרים אטו נקבות.

⁴ שהיות שזו תקרה היתה, ובא לידי מעשה לעשות לשם סוכה, וזה מוכיח שידוע שאמרה תורה תעשה ולא מן העשוי, נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר אם יש עדיין מקום לגזור משום תקרה או לא. רבי יהודה סבר בטולי תקרה לבית שמאי צריך ליטול מבינתים. דאע"ג דמוכיח שבקי בתעשה ולא מן העשוי גזרי בה. ובית הלל סברי, כיון דביטלה והוכיח שהתקרה פסולה, תו ליכא למגזר. ורבי מאיר סבר לא נחלקו כו' ואף בה גזרינן. על פי רש"י.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

כרמב"ן.⁵

מפקפק: הלכה כרבי יהודה ואליבא דבית הלל. רש"י פירש, מפקפק, סותר ומנענע את כולן. והרא"ש כתב, שמסיר את המסמרים שהיו קבועים בהן. **והרמב"ם** כתב "אם פקפק הנסרים והניד המסמרים לשם סכה - הרי זו כְּשֶׁרָה". **והשו"ע** נקט לשון הרא"ש.⁶

או נוטל אחת מבינתיים: לפי הרמב"ן, כאמור, מדובר בנסרים שאין בהם ארבעה. ומשום הכי, אף כשנוטל אחת מבינתיים, כולה כשירה. ולפי רש"י, מדובר בנסרים שיש בהם ד' טפחים. וכתב ריא"ז, שגם לשיטתו אם לא פקפק כל הנסרים, אלא נטל אחת מבינתיים, שהניח נסר ונטל נסר וכו', ונתן סכך כשר באותם אווירים, כשירה כל הסוכה. ודעת ריא"ז עצמו, שלשיטה זו, לא הוכשר אלא הסכך הכשר.⁷ **והשו"ע** סתם דבריו.⁸

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרלא)

ט. בֵּית הַמִּקְדָּה בְּנִסְרִים שָׁאִין עֲלֵיהֶם מַעֲזִיכָה (פרוש טיט וצורות שמשמין עליהם) וְכֹא לְהַכְשִׁירוֹ לְשֵׁם סָכָה, דִּי בְּזָה שְׂיָסִיר כָּל הַמַּסְמְרִים לְשֵׁם עֲשִׂית סָכָה, או שְׂיָטֵל מִבֵּין שְׁנֵי נִסְרִים אֶחָד וַיִּתֵּן סָכָה כְּשֶׁר בְּמִקְוֵמוֹ וְכֻלָּה כְּשֶׁרָה, אֶפְלֹי הַנִּסְרִים רְחִבִּים אֲרָבָעָה, וְיֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁצָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַנִּסְרִים רְחִבִּים אֲרָבָעָה.

המקרה סוכתו בשפודים או בארוכות המיטה

(ט"ו א') **משנה:** המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המיטה (שמקבלים טומאה, ופסולים לסכך), אם יש ריוח ביניהן כמותן (בין שפוד לשפוד, וישים שם סכך כשר), כשרה.

לימא תיהוי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע, דאתמר, פרוץ כעומד - רב פפא אמר: מותר. ורב הונא בריה דרב יהושע אמר: אסור (אלא צריך רוב עומד).

⁵ או"ח תרלא, ט. מקורות: תוספות (ד"ה רבי מאיר). רא"ש (סי' כט). רמב"ן (מלחמת ה', ז ב ברי"ף). רמב"ם (ה' סוכה ה, ז-ח, על פי ביאור הגר"א, ס"ק יג). וראה ר"ן בביאור דברי הר"ף (ד"ה וב"ה אומרים).

⁶ או"ח תרלא, ט. וכתב המשנ"ב (ס"ק כד) הוא לשון הרא"ש והטור. וברש"י איתא סותר את כולן ומנענע לשם סוכה. ובפירוש המשנה להרמב"ם איתא ג"כ בזה הלשון, מפקפק, פירוש, שיעקור אותן ממקומן מן מסמרים התקועין בהן. וכן הרע"ב. ובאור זרוע העתיק ג"כ כרש"י. מכל הלין משמע דצריך לנענע את כל הנסרים. מקורות: רא"ש (סי' כט). רמב"ם (ה' סוכה ה, ח).

⁷ ואם היה בו שיעור סוכה, כגון שנטל באמצע שני נסרים הסמוכין זה לזה ונתן שם סכך כשר, היושב תחתיו יצא ידי חובתו, ובלבד שלא יתרחק הסכך ההוא מן הדפנות ארבע אמות. מפני שאותן הנסרים המפסיקין בין הסכך ובין הדפנות פסולין הן, ואין ישינן תחתיהן, כי לא נקבעו לשם צל ואינן אלא כדופן עקומה. ריא"ז.

⁸ או"ח תרלא, ט. ובמשנ"ב (ס"ק כה) ובביה"ל (ד"ה או שיטול) דן בדבר, וכתב דלפי מאי דקיי"ל דסכך פסול פוסל באמצע בארבעה טפחים, **מיתוקמא כגון דהוו שני פסלים באמצע, ואין מן הדופן עד הפסל ד' אמות** (כגון דהוי ח' אמות מצומצמות, וכשעושה נסר ופסל מצד אחד ד' פעמים, וכן מצד השני, איתרמי שני פסלים באמצע), הלכך מתכשר מתורת דופן עקומה. **וכן משמע בביאור הגר"א, דלדיעה ראשונה מייירי ככהאי גוונא.** אכן בב"ח כתב דכיון דעביד מעשה בנסרים, תו אין על הנסרים הנשארים שם סכך פסול, וכולם מתכשרי כשנותן נסר ופסל נסר ופסל בכל הסוכה. אך היש אומרים, והוא דעת הרמב"ם, אין סובר כן. ולפיכך סובר שלא יהא הנסרים רוחב ד' בין במפקפק ובין בנוטל אחת מבינתיים. עיי"ש. מקורות: ריא"ז (הלכה ו, סעי' ג).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אמר לך רב הונא בריה דרב יהושע מאי כמותן, בנכנס ויוצא (בריוח).

(ט"ו ב') (ומקשה) והא אפשר לצמצם.⁹

אמר רבי אמי: במעדיף.¹⁰

רבא אמר: אפילו תימא בשאין מעדיף, אם היו נתונים (השפודים) שתי נותנן (את קני הסכך הכשר) ערב, ערב נותנן שתי (הלכך הוה ליה כשר מרובה על הפסול, ומבטלן).

(שנינו במשנה): או בארוכות המיטה, פסולה. לימא מסייע ליה לרבי אמי בר טביומי. דאמר רבי אמי בר טביומי: סיככה בבלאי כלים (חתיכות בגדים שאין בהן ג' על ג' אצבעות) פסולה.¹¹

(ודחי) (משנתנו) בארוכה ושתי כרעים, בקצרה ושתי כרעים (שנחשבות כמות שהן עכשיו כלים, ומקבל טומאה).

(ט"ז א') למאי חזיא? למסמינהו אגודא ולמיתב עליהו, ומשדא אשלי.¹²

שיטות הראשונים

פרוץ כעומד: הרי"ף הביא המשנה כצורתה, ללא האוקימתות של האמוראים. וביאר דבריו הרא"ש על פי גירסת רש"י, לפי ההלכה כרב פפא (עירובין ט"ו ב'), דפרוץ כעומד מותר, וסגי בריוח כמותו בצמצום.¹³ והרא"ש הסיק כגירסת רבינו חננאל ורבינו תם, שלפיה אליבא דהלכתא נמי צריך לפרש מתניתין במעדיף או בשתי וערב.¹⁴ והרמב"ם כתב, שהסכך הכשר צריך שיהיה יתר על הפסול. ואם היו זה כזה, בצמצום, פסולה.¹⁵ והשו"ע פסק כרא"ש.¹⁶

⁹ קא סלקא דעתך דהאי דקמתרץ בנכנס ויוצא הכי מתרץ: כל כמותו, בנכנס ויוצא הוא, סתמא הוא בנכנס ויוצא, דאין דרך לצמצם ולכוין כמותן ממש לא פחות ולא יותר. ופרכין, והא אם יתן דעתו לכך אפשר לצמצם, וקתני מתניתין 'כמותן כשרה', והוה ליה פרוץ כעומד.

¹⁰ מתניתין לא אכשר במצמצם, אלא במעדיף ריוח שבינתיים על רחב השפודין, 'וכמותן' דקתני, בנכנס ויוצא.

¹¹ דאף על גב דהשתא לא מקבלי טומאה, כיון דמכלי אתו, גזור בה רבנן. ארוכות נמי, השתא לא מקבלי טומאה, דלא חזו למידי, אלא מכלי קאתו. רש"י.

¹² למסמינהו אגודא, לקרבן אצל הכותל הרחב כמלא רוחב מטה, ונותן עצים מן הכרעים ולכותל למראשותיה ולמרגלותיה. ומשדא אשלי, ונותן חבלים ומסרג, וראויה למשכב ומטמא מדרס. רש"י.

¹³ גירסת רש"י, 'והא אפשר לצמצם'. וביאר הרא"ש דפריך לרב הונא, ואליבא דידיה משני רבי אמי ורבא. אבל אליבא דרב פפא, שנפסקה הלכה כמותו, לא צריכא לשנויי דידהו.

¹⁴ דלגירסת רש"י קשה, דפריך סתמא דגמרא דלא כהלכתא. וגירסת רבינו חננאל ורבינו תם, 'והא אי אפשר לצמצם', ופריך לתרווייהו, דכשנותן ביניהם סכך כשר כמותו, אי אפשר לאדם לצמצם שיהא לגמרי כמותו, לפי שאין דרך אדם לצמצם בכך למלא את כל החלל, ונשאר מעט אויר. נמצא לרב פפא דמפרש מתניתין כמותו בצמצום, הפסול מרובה. ולרב הונא דמפרש מתניתין ביוצא ונכנס, הרי הוא עתה מצומצם! ומשני הני אמוראי אליבא דתרווייהו.

¹⁵ והתקשו המפרשים בדבריו, שכן בהלכות שבת (טז, טז) פסק שפרוץ כעומד מותר, כרב פפא! וראה מגיד משנה. והב"י דן בדבריו באריכות, וביאר דברי הרמב"ם על פי גירסת ר"ח ור"ת. עיי"ש.

¹⁶ או"ח תרל"א, ח. מקורות: רא"ש (סי' כט). רמב"ם (הל' סוכה ה, טז).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזהש"ת
יג אב תשפ"א
מסכת: סוכה | פרק: א | דף: ט"ו

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

סיכנה בבלאי כלים: כתב הרמב"ם, "סכך בדבר שמקבל טמאה - פסולה... וכן אם סככה בשברי כלים ובליותיהן - פסולה; הואיל והיו מקבלין טמאה, שמא יסכך בשברים שעדין לא טהרו." וכן פסק השו"ע.¹⁷

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרכט)

ב. וכן דבר שמקבל טמאה כגון שפודין וארכות המטה וכל הכלים, אין מסככין בהם; ואפלו אם נשברו, שלא נשאר בהם שעור קבלת טמאה.

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרלא)

ח. סככה בשפודין שהם פסולין לסכך בהם, ואין בהם ארבעה ואין מהם ארבעה במקום אחד, והניח בין שפוד לשפוד כמלא שפוד ונתן שם סכך כשר, פסול, שאי אפשר לצמצם שימלא כל האויר מסכך כשר, ונמצא הפסול מרבה; אבל אם העדיף סכך הכשר מעט על הפסול, או אם היה הפסול נתון שתי ונתן הכשר ערב, או איפכא, כשר, שאז מתמלא כל האויר מסכך כשר (ודוקא בסכה גדולה, אבל בסכה קטנה צריך להיות מן השפודים פחות מג' במקום אחד) (בית יוסף ומהר"א מפראג).

¹⁷. או"ח תרכטב. מקורות: רמב"ם (הל' סוכה ה,ב).